

sputis, pallidum morte; et nigrum vel tunc profecto fatebere. Percunctare etiam apostolos, eundem ipsum qualem in monte perspexerint; aut certe angelos, in qualem prospicere concupiscant; et nihilominus formosum mirabere. Ergo formosus in se, niger propter te. Quam formosum et in mea forma te agnosco, Domine Jesu! non ob divina tantum quibus effulges miracula, sed et propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam. Beatus qui te in his hominem inter homines conversantem diligenter observans, se ipsum præbet pro viribus imitorem tui. Hoc jam beatitudinis munus formosa tua primitias suæ dotis accepit; nec quod formosum est tui, imitari pigra; nec quod nigrum sustinere confusa. Unde et dicebat: *Nigra sum, sed formosa, filie Jerusalem*; et addidit similitudinem: *Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis*. At istud obscurum est, nec attingendum omnino fatigatis. Habetis tempus ad pulsandum. Si non dissimulatis, aderit qui revelat mysteria; nec cunctabitur aperire, qui et ad pulsandum invitat. Ipse est enim qui aperit, et nemo claudit (*Apoc. III, 7*), sponsus Ecclesiæ Jesus Christus Dominus noster, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

1353 SERMO XXVI (179).

In quo beatus Bernardus obitum fratris sui Girardi luget.

1. *Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis* (*Cant. I, 4*). Hinc incipiendum, quia hic desiit sermo superior. Hoc exspectatis audire quid sit, et qualiter ei quod proximo tractatum est capitulo coaptetur, quia similitudo est. Potest enim hoc ita subjunctum fuisse, ut utraque pars similitudinis ad id solum respondeat, quod ibi præcesserat: *Nigra sum*. Potest et ita, ut duobus illis duo ista, id est singula singulis, referantur. Ille sensus simplicior, iste obscurior est. Sed tentemus utrumque: et prius quidem hunc, qui difficilior apparet. Non autem in duobus primis, sed in duobus duntaxat extremis difficultas est. Nam Cedar quidem, quod interpretatur *tenebræ*, aperte satis cum nigredine convenire videtur; sed *pelles Salomonis* cum formositate non ita. Porro tabernacula in eandem nihilominus concurrere convenientiam quis non videat? Quid enim tabernacula, nisi nostra sunt corpora, in quibus peregrinamur? Nec enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (*Hebr. XIII, 14*). Sed et militamus in eis, tanquam in tabernaculis; prorsus violenti ad regnum. Denique militia est vita hominis super terram (*Job*

(179) Habitus anno 1138.

(180) Hic incipit Bernardi de Girardo fratre oratio funebris, quam Berengarius, ille Abælardi impudens discipulus, immerito suggillat, in primis quod « tristitia lætis confederet: » deinde quod quibusdam Ambrosii verbis utatur, ex ejus oratione funebri de morte Satyri fratris « syllabatim » depromptis. At ista nec in hoc sermone leguntur: nec, si legerentur, Bernardo facerent injuriam. Loca duo huc referre juvat. En primum: « Decessit frater a vita, imo, ut rectius fatear, mortem reliquit pro vita.

A VII, 1); et quamdiu militamus in hoc corpore, peregrinamur a Domino, id est a luce. Nam Dominus lux est; et in quantum quisque cum eo non est, in tantum in tenebris est, hoc est in Cedar. Flebilem proinde vocem illam agnoscat suam: *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est! habitavi cum habitantibus Cedar, multum incolatus fuit anima mea* (*Psal. CXXIX, 5, 6*). Est ergo hoc habitaculum nostri corporis, non civis mansio, aut domus indigenæ; sed aut tabernaculum militantis, aut stabulum viatoris. Est, inquam, hoc corpus tabernaculum, et tabernaculum Cedar, quod nimirum animam, quasi objectu sui, incircumscripsi luminis interim nunc fraudat aspectu; nec sinit omnino videre illud, nisi per speculum quidem et in ænigmate, non autem facie ad faciem (*I Cor. XIII, 12*).

B 2. Videsne unde Ecclesiæ nigredo, unde pulcherrimis quoque animabus nonnulla rubigo inhæserit? De tabernaculo profecto Cedar, de exercitio laboriosæ militiæ, de diuturnitate miseri incolatus, de angustiis ærumnosi exsili, de corpore denique fragili et gravi; quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (*Sap. IX, 15*). Propterea et cupiunt dissolvi, ut corpore levata, Christi avolent in amplexus. Unde et gemens una de miseris aiebat: *Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (*Rom. VII, 24*.) Scit nimirum quæ hujusmodi est, quod non possit in tabernaculo Cedar carere ad purum macula aut ruga, non quantulacunque nigredine: et cupit exire, ut se possit exuere. Et hæc ratio, cur sponsa nigram se dixerit *sicut tabernacula Cedar*. Sed enim quomodo formosa, *sicut pelles Salomonis*? At nescio quid sublime ac sacrum sentio in his pellibus involutum, quod minime ausim omnino contingere, nisi ad nutum sane ipsius, qui reposuit et signavit. Legi nimirum: *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria* (*Prov. XXV, 27*). Super sedeo igitur et differo. Vobis interim curæ erit solito impetrare **1354** favorem vestris precibus; ut eo alacriores, quo fidentiores redeamus ad id, quod attentioribus eget animis. Et fortassis inveniet pius pulsator, quod temerarius scrutator non posset. Quanquam et mœror finem imperat, et calamitas quam patior.

C 3. Quousque enim dissimulo (180), et ignis quem intra me ipsum abscondo, triste pectus adurit, interiora depascitur? Clausus latius serpit, sævit acrius. Quid mihi et canticio huic, qui in amaritu-

Frater, inquam, decessit, tenor conscientiæ, morum speculum, vinculum religionis. Quis ulterius vegetabit ad laborem? quis amplius leniet mœrentem? Alterum hoc est: « Bos bovem requirit, se quod solum putat, frequenti mugitu pium testatur affectum. Bos, inquam, bovem requirit, cum quo du cere collo aratum consuevit. » Posterior quidem locus exstat post initium apud Ambrosium: neuter apud Bernardum. Cautè præmisit Berengarius, « ni fallor, » ne mendacii atque imposturæ argueretur.

diæ sum? Vis doloris abducit intentionem, et indignatio Domini ebibit spiritum meum. Subtracto siquidem illo, per quem mea in Domino studia utcumque libera esse solebant, simul et cor meum dereliquit me. Sed feci vim animo, ac dissimulavi usque huc; ne affectus fidem vincere videretur. Denique plorantibus aliis, ego, ut advertere potuistis, siccis oculis secutus sum invisum funus, siccis oculis steti ad tumulum, quousque cuncta peracta sunt exsequiarum solemnium. Indutus sacerdotibus, solitas in eum orationes proprio ore complevi, terram meis manibus ex more jecit super dilecti corpus, terram mox futurum. Qui me intuebantur flebant, et mirabantur quod non flerem ipse, cum non illum quidem, sed me potius, qui illum amissem, omnes miserarentur. Cujus enim vel ferreum pectus super me ibi non moveretur, quem videret Girardo superstitem? Commune damnum; sed præ meo non reputabatur infortunio. At ego quibus poteram viribus fidei, reluctabar affectui, nitens vel invitum non moveri frustra addictione naturæ, universitatis debito, conditionis usu, potentis jussu, judicio justis, flagello terribilibus, Domini voluntate. Pro hujusmodi semper extunc et deinceps exegi a memetipso non indulgere multo fletui, multum tamen turbatus et mœstus. Nec potui imperare tristitiæ, qui potui lacrymæ; sed, ut scriptum est: *Turbatus sum, et non sum locutus* (*Psal. LXXVI, 5*). At suppressus dolor alius introrsum radicavit, eo, ut sentio, acerbior factus, quo non est exire permissus. Fateor, victus sum. Exeat necesse est foras quod intus patior. Exeat

C sane ad oculos filiorum, qui scientes incommodum, plangentium humanius æsiment, dulcius consolentur. 4. Scitis, o filii, quam justus sit dolor meus, quam dolenda plaga mea. Cernitis nempe quam comes deseruit me in via hac qua ambulabam, quam non segnis ad opus, quam suavis ad mores. Quis ita mihi pernecessarius? cui æque dilectus ego? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete, quæso, vicem meam vos, quibus hæc nota sunt. Infirmus corpore eram, et ille portabat me; pusillus corde eram, et confortabat me; piger et negligens, et excitabat me; improvidus et obliviosus, et commonebat me. Quo mihi avulsus es? quo mihi raptus e manibus, homo unanimis, homo secundum cor meum? Amavimus nos in vita; quomodo in morte sumus separati? Amarissima separatio! et quam non posset omnino efficere nisi mors. Quando enim me vivus vivum desereres? Omnino opus mortis, horrendum divortium. Quis enim tam suavi vinculo mutui nostri non pepercisset amoris, nisi totius suavitatis inimica mors? Bene mors, quæ unum rapiendo, duos furiosa peremit. **1355** An non mors etiam mihi? Imo plus mihi, cui utique omni morte

De Girardi conversione lege Guillelmum in lib. I. de Vita Bernardi, num. 11 et 12. Cellerarius erat apud Claram-Vallem, ibid., num. 27. Ejus mors incidit in annum 1138, post suum ex Italia cum Bernardo reditum, hic, num. 14. Similem orationem funebrem de Humberto habes in tomo III.

PATROL. CLXXXIII.

A infelicior vita servata est. Vivo ut vivens moriar; et hoc dixerim vitam? Quam mitius me privares, o austera mors, vitæ usu, quam fructu! nam vita sine fructu gravior mors. Denique duplex malum ligno paratur infructuoso, securis et ignis (*Matth. III, 10*). Ergo meis laboribus invidens, elongasti a me amicum et proximum, per cujus maxime studium erant, si quando erant, fructuosi. Satius proinde mihi fuisset periclitari vita, quam tua, o Girarde, præsentia, qui meorum in Domino studiorum eras sollicitus incitator, fidelis [alias, fortis] adiutor, cautus examinatus. Cur, quæso, aut amavimus, aut amisimus nos? Dura conditio, sed mea miseranda fortuna, et non illius! Nam tu, chare frater, si charos amisisti, chariores utique recepisti. **B** Me vero quænam jam miserum consolatio manet post te unicum solatium meum? Placita fuit pariter utrique societas corporum pro morum concordia; sed solum me divisio vulneravit. Commune quod libuit; quod triste et lugubre, meum: in me transierunt iræ, in me confirmatus est furor. Erat ambobus alterutrum grata præsentia, dulce consortium, suave colloquium; sed tantas utriusque delicias ego perdidit, tu mutuasti. Et quidem immutatis illis retributio multa.

C 5. Quanto fenore gaudiorum ac benedictionum cumulo cares hodie nobis, frater charissime (181)! Habes certe pro me tantillo repositam tibi Christi præsentiam; nec dispendium sentis absentia a nobis tuæ, angelorum admistus choris. Non est igitur quod causeris tu de nostra quasi subtracta tibi præsentia, cui affatim sui suorumque copiam Dominus majestatis indulsit. At ego pro te quid? Quam vellem scire quidnam sentias nunc de me illo unico tuo, mediis nutante curis et pœnis, destituito te baculo imbecillitatis meæ! si tamen licet adhuc cogitare de miseris, ingresso abyssum luminis, atque illo pelago æternæ felicitatis absorpto. Forte enim etsi nosti nos secundum carnem, sed nunc jam non nosti: et quoniam introisti in potentias Domini, memoraris justitiæ ejus solius, immemor nostri. Cæterum qui adhæret Deo, unus spiritus est (*I Cor. VI, 17*), et in divinum quemdam totus immutatur affectum, nec postest jam sentire aut sapere nisi Deum, et quod sentit et sapit Deus, plenus Deo. Deus autem charitas est, et quanto quis conjunctior Deo, tanto plenior charitate. Porro impassibilis est Deus, sed non incompassibilis, cui proprium est misereri semper et parcere. Ergo et te necesse est misericordem esse, qui inhæres misericordi, quamvis jam minime miseris: et qui non pateris, compateris tamen. Affectus proinde tuus non est imminutus, sed immutatus; nec, quoniam Deum induisti, nostri cura te exuisti (182); et ipsi enim cura est de nobis (*I Petr. V, 7*). Quod in-

(181) Quidam codices scripti et editi addunt tanto, ut respondeat quanto, sed perperam.

(182) Hanc curam colligere licet ex duabus Gerardi apparitionibus, in lib. IV de Vita Bernardi, num. 10, et lib. V, num. 8.

firmum est abjecisti, sed non quod pium. Charitas denique nunquam excidit (*I Cor. XIII, 8*): non oblivisceris me in finem.

6. Videor mihi quasi audire fratrem meum dicentem: *Nunquid mater oblivisci poterit filii uteri sui? Etsi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui* (*Isa. XLIX, 15*). Non expedit prorsus. Scis ubi verser, ubi jaceam, ubi reliqueris me; non est qui porrigat manum. Ad omne quod emergerit, respicio ad Girardum ut consueveram, et non est. Heu! tunc ingemisco miser, sicut homo sine adjutorio. Quem consulam in ambiguis? cui in adversis fidam? quis portabit onera? quis pericula propulsabit? Nonne ubique gressus meos Girardi oculi anteibant [*alias, animabant*]? Nonne tuum, Girarde, pectus curæ meæ notius, quam meum ipsius habebant, familiarius incurabant, acrius urgebant (183)? Nonne in lingua tua illa placabili et potenti meam a sermonibus sæculi frequentissime vindicabas, **1356** et amico reddebas silentio? Dominus dederat illi linguam eruditam, ut sciret quando deberet proferre sermonem. Ita denique in prudentia responsorum suorum, et in gratia data sibi desuper, et domesticis satisfacieba et exteris, ut pene me nemo requireret, cui prior forte Girardus occurrisset. Occurrebat autem adventantibus, opponens se, ne subito meum otium incurarent. Si quibus sane per se satisfacere non quibat, hos perducebat ad me, cæteros emittebat. O virum industrium! o amicum fidelem! et amico gerebat morem, et officii charitatis non deerat. Quis vacua ab eo recessit manu? Si dives, consilium; si pauper, subsidium reportabat. Nec querebat quæ sua sunt, qui se mediis ingerebat curis, ut ego vacarem. Sperabat enim, sicut erat humillimus, majorem de nostra quiete fructum, quam si vacaret pse. Interdum tamen postulabat absolvi, et alteri cedere, quasi qui melius provideret. Sed ubi ille inveniretur? Nec petulanti aliquo, ut assolet, in eo officii detinebatur affectu, sed solo intuitu charitatis. Siquidem plus omnibus laborabat, et minus omnibus accipiebat; ita ut sæpe, cum aliis necessaria ministraret, egeret ipse in pluribus, verbi causa, cibo aut veste. Denique cum se sentiret decessui propinquare: « Deus, » inquit, « tu scis quod quantum in me fuit, semper optavi quietem; mihi intendere, tibi vacare. Sed implicitum tenuit timor tuus, voluntas fratrum, et studium obediendi, super omnia abbatum pariter et fratris germana dilectio. » Ita est. Gratias tibi, frater, de omni fructu meorum, si quis est, in Domino studiorum. Tibi debeo si profeci, si profui. Tu intricabar, et ego tuo beneficio feriatas sedebam mihi, aut certe divinis obsequiis sanctius occupabar, aut doctrinæ filiorum utilius intendebam. Cur enim securus entus non essem, cum te scirem agitem foris manum dexteram meam, lumen oculorum meorum,

pectus meum, et linguam meam? Et quidem infessa manus, oculus simplex, pectus consilii, lingua loquens iudicium, sicut scriptum est: *Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur iudicium* (*Psal. XXXVI, 30*).

7. Sed quid dixi foris agentem illum? quasi interna Girardus nesciret, ac spiritualium expertus esset donorum. Norunt qui illum norunt spirituales, quam verba ejus spiritum redolerent. Norunt contubernales, quam mores ejus et studia non carnem saperent, sed ferverent spiritu. Quis illo rigidior in custodia disciplinæ? quis in castigando corpus suum districtior, suspensior vel sublimior in contemplando, subtilior in disserendo? Quoties cum eo disserens ea didici quæ nesciebam: et qui docturus adveneram, doctus magis abscissi? Nec mirum de me, cum magni ac sapientes viri id ipsum nihilominus ex illo sibi accidisse testentur. Non cognovit litteraturam; sed habuit litterarum inventorem sensum, habuit et illuminantem Spiritum. Nec in maximis tantum, sed in minimis maximus erat. Quid, verbi causa, in ædificiis, in agris, hortis, aquis, cunctis denique artibus seu operibus rusticorum? quid, inquam, vel in hoc rerum genere Girardi subterfugit peritiam? Cæmentariis, fabris, agricolis, hortulanis, sutoribus, atque textoribus facile magister erat. Cumque omnium iudicio omnibus esset sapientior, solis in suis oculis non erat sapiens. Utinam multos, etsi minus sapientes, non plus tangeret illa maledictio: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris* (*Isa. v, 21*)! Scientibus ista loquor, et adhuc plura his de illo, et majora compertis. Parco tamen, quia caro mea, et frater est. Hoc tamen securus addo: mihi utilis in omnibus, et præ omnibus; fuit utilis in parvis et magnis, in privatis et publicis, foris et intus. Merito ex eo pendebam totus, qui mihi totum erat. **1357** Solum pene reliquerat mihi provisoris honorem et nomen: nam opus ipse faciebat. Ego vocitabar abbas, sed ille præerat in sollicitudine. Merito requievit in illo spiritus meus, per quem licebat delectari in Domino, prædicare liberius, orare securius. Per te, inquam, mihi, frater mi, mens sobria et grata quies, sermo efficacior, pinguior oratio, frequentior lectio et ferventior affectus.

8. Heu! sublatus es, et hæc omnia simul. Tecum omnes pariter abiere deliciæ, et lætitiæ meæ. Jam curæ irruunt, jam molestiæ hinc inde pulsant, et angustiae undique solum me repperunt, solæ mihi te abeunte remanserunt, solus sub sarcina gemo. Aut ponere, aut opprimi necesse est, quia tu tuos humeros subduxisti. Quis mihi tribuat cito mori post te? Nam pro te nolim, nec te tua fraudare gloria. Porro supervivere tibi, labor et dolor. Vivam, quoad vivam, in amaritudine; vivam in mœrore; et hæc sit mihi consolatio, ut mœrendo affligar. Non parcam; et juvabo manum Domini: etenim manus

(183) Id testatur Bernardi per Girardum increpato de miraculis ne is inde insoleresceret, in. lib. 1 Vitæ, num. 43.

Domini tetigit me. Me, inquam, tetigit et percussit, non illum, quem vocavit ad requiem; me occidit, cum succidit illum. Nunquid enim occisum quis dixerit, quem plantavit in vita? At quod illi vitæ janua fuit, mihi plane est mors; meque illa morte mortuum dixerim, non hunc qui obdormivit in Domino. Exite, exite, lacrymæ jam pridem cupientes; exite, quia is qui vobis meatum obstruxerat, commevit. Aperiantur cataractæ miseri capitis; et erumpant fontes aquarum, si forte sufficiant sordes diluere culpam, quibus iram merui. Cum consolatus fuerit super me Dominus, tunc fortassis et ego merear consolari, si tamen non pepercero a mœrore: nam, qui lugent, ipsi consolabuntur (*Matth. v, 5*). Propterea condescendat mihi omnis sanctus, et in spiritu lenitatis qui spiritualis est, sustineat lamentantem. Luctus meus humano, quæso, pensetur affectu, non usu. Videmus nempe mortuos quotidie plangere mortuos suos: fletum multum, et fructum nullum. Non culpamus affectum, nisi cum excedit modum; sed causam. Ille nimirum naturæ est, et ejus turbatio poena peccati: hæc vanitas et peccatum. Etenim ibi sola, nisi fallor, plorantur damna gloriæ carnis, vitæ præsentis incommoda. Et plorandi qui ita plorant. Nunquid ego sic? Similis mihi affectus, sed altera causa, dissimilisque intentio. Nulla mihi sane querela de omnibus quæ sunt mundi. In his profecto quæ sunt Dei, ademptum doleo fidele auxilium, salutare consilium. Girardum lugeo: Girardus est in causa, frater carne, sed proximus spiritu, socius propositio.

Adhæsit anima mea animæ illius; et unam fecit de duabus, non consanguinitas, sed unanimitas. Carnis quidem necessitudo non defuit; sed plus junxit societas spiritus, consensus animorum, morum conformitas. Cum ergo essemus cor unum et anima una, hanc meam pariter atque ipsius animam pertransiit gladius, et scindens, mediam partem locavit in celo, partem in cœno deseruit. Ego, ego illa portio misera in luto jacens, truncata parte sui, et parte potiori; et dicitur mihi: Ne fleyeris? Avulsa sunt viscera mea a me; et dicitur mihi: Ne senseris? Sentio, sentio vel invitus, quia nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est; sentio prorsus et doleo, et dolor meus in conspectu meo semper. Non sane nos poterit duritiæ et insensibilitatis arguere ille qui verberat, quomodo illos de quibus ait: *Percussi eos, et non doluerunt* (*Jerem. v, 3*). Affectum meum confessus sum, et non negavi. Carnalem quis dixerit: ego humanum non nego, sicut nec me hominem. Si nec hoc sufficit, nec carnalem negaverim. Nam et ego carnalis sum, venundatus sub peccato, addictus morti, poenis et ærumnis obnoxius. Non sum, fateor, insensibilis ad poenas, mortem horreo meam et meorum. Meus Girardus erat, meus plane. An non meus, qui frater sanguine fuit, professione **1358** filius, sollicitudine pater, consors spiritu [*alias, concors spiritu*], intimus affectu? Is recessit a me; sentio, læsus sum, et graviter.

10. Ignoscite, filii: imo si filii, vicem dolete paternam. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, qui certe consideratis quam gravia pro peccatis recepi de manu Domini. In virga indignationis suæ percussit me, digne pro meritis, dure pro viribus. An leve quis dixerit vivere me absque Girardo, nisi qui ignorat quid mihi cum Girardo? Nec tamen contradico sermonibus sancti; nec reprehendo iudicium, quo recepit quisque quo dignus est: ille, coronam quam meruit; ego, quam debui poenam. Nunquid quia sentio poenam, reprehendo sententiam? Humanum est illud, hoc impium. Humanum, inquam, et necesse affici erga charos, sive delectabiliter cum præsto sunt, sive cum absunt, moleste. Non erit otiosa socialis conversatio, præsertim inter amicos: et quid effecerit mutuus amor in sibi præsentibus, horror indicat separationis, et dolor de invicem separatis. Doleo super te, Girarde charissime, non quia dolendus, sed quia ablatus. Et ideo fortassis dolendum mihi potius super me, qui bibo calicem amaritudinis. Et solus dolendus, quia solus bibo: non enim et tu. Solus ego patior quod solent pariter pati qui se diligunt, cum se amittunt.

11. Utinam non te amiserim, sed præmiserim! utinam vel tarde aliquando sequar te quocumque ieris! Non enim dubium quin ad illos ieris, quos circa medium extremæ noctis tuæ invitabas ad laudem, cum in vultu et voce exultationis subito erupisti in illud Davidicum, stupentibus qui assistebant: *Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis* (*Psal. cXLVIII, 1*). Jam tibi, frater mi, nocte adhuc media diescebat, et nox sicut dies illuminabatur. Prorsus illa nox illuminatio tua in deliciis tuis. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, et insultantem morti. Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, stimulus tuus? Jam non stimulus, sed jubilus. Jam cantando moritur homo, et moriendo cantat. Usurparis ad lætitiæ, mater mœroris; usurparis ad gloriam, gloriæ inimica; usurparis ad introitum regni, porta inferi: et fovea perditionis, ad inventionem salutis: idque ab homine peccatore. Juste nimirum, quia tu inique in hominem innocentem et justum potestatem temeraria usurpasti. Mortua es, o mors, et perforata hamo quem incanta glutiisti, cujus illa vox est in propheta: *O mors, ero mors tua; morsus tuus ero, inferne* (*Ose. XIII, 14*). Illo, inquam, hamo perforata, transeuntibus per medium tui fidelibus latum lætumque exitum pandis ad vitam. Girardus te non formidat, larvalis effigies. Girardus per medias fauces tuas transit ad patriam, non modo securus, sed et lætabundus et laudans. Cum ergo supervenissem, et extrema jam psalmi, me audiente, clara voce complexisset, suspiciens in cælum, ait: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum* (*Luc. XXIII, 46*). Et repentes eundem sermonem, ac frequenter ingeminans: *Pater, Pater*, conversus ad me, extilitata quidem facie: « Quanta, » inquit, « dignatio

Dei, patrem hominum esse! quanta hominum gloria, Dei filios Dei esse et hæredes! Nam si filii, et hæredes. Sic cantabat quem nos lugemus: in quo et meum, fateor, luctum pene in cantum convertit, dum intentus gloriæ ejus, propriæ fere miseræ obliviscor.

12. Sed revocat me ad me pungens dolor, facileque a sereno illo intuitu, tanquam a levi excitat somno perstringens anxietas. Plangam igitur, sed super me, quia super illum jam vetat ratio. Puto enim, si opportunitas daretur, modo diceret nobis: Nolite flere super me, sed super vos ipso flete. Planxit merito David super parricida filio (II Reg. XIX, 1), cui perpetuo sciret obstructum exitum de ventre mortis mole criminis. Merito super Saul et super Jonatham (II Reg. I, 17); quibus æque absorptis semel, emersio jam non speratur (184). Et quidem resurgent, sed non ad vitam; imo ad vitam, ut vivi in morte infelicius moriantur. Quamquam de Jonatha possit non immerito hæere sententia (185). At mihi etsi non ista suppetit plangendi ratio, non tamen nulla. Plango primum super mea ipsius plaga, atque hujus jactura domus; plango deinde super pauperem necessitatibus, quorum Girardus pater erat; plango certe et super universo statu nostri ordinis nostræque professionis, qui de tuo, Girarde, zelo, consilio et exemplo robur non mediocre capiebat; plango postremo, etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior graviter, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic affici; cum benignus Samuel super reprobo rege (I Reg. XVI, 1), et pius David super parricida filio satisfecerint affectioni, et non ad injuriam fidei, non in superni, suggillationem judicii. *Absalon fili mi*, ait sanctus David, *fili mi Absalon* (II Reg. XVIII, 33): et ecce plus quam Absalon hic. Salvator quoque videns civitatem Jerusalem, ut prævidens ruituram, *flevit super eam* (Luc. XIX, 41). Et ego propriam, et quæ in præsentia est desolationem non sentiam? Plagam meam recentem, et gravem non doleam? Ille flevit compatiendo, et ego patiando non audeam? Et certe ad tumulum Lazari nec flentes arguit, nec a fletu prohibuit, in super et flevit cum flentibus: *Et lacrymatus est*, inquit, *Jesus* (Joan. XI, 35). Fuerunt lacrymæ illæ testes profecto naturæ, non indices diffidentia. Denique et prodiit mox ad vocem ejus qui erat mortuus, ne continuo putes fidei præjudicium dolentis affectum.

13. Sic nec fletus utique noster infidelitatis est signum, sed conditionis indicium; nec quia percussus ploro, arguo ferientem, sed provoco pietatem, seve-

(184) Ita omnes scripti cum primis editis: recentiores, *sperabatur*.

(185) Videtur dubitare Bernardus de salute Jonathæ. Sed alii Patres et interpretes eum cælo asserunt. Vide apud Rangolium in caput XXXI lib. I Reg., § 2; Salianum ad annum mundi 2979, num. 135; Abulens, in cap. cit. Mors autem ejus infelix cum

ritatem flectere satago. Unde et verba mea dolore sunt plena, non tamen et murmure. Nunquid non plenum justitiæ protuli, quod unius sententiæ complemento et punitus est qui debuit, et coronatus qui meruit? Et adhuc dico: Bene utrumque fecit dulcis et rectus Dominus. Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine. Cantet tibi misericordia, quam fecisti cum servo tuo Girardo; cantet et judicium, quod nos portamus. In altero bonus, in altero justus laudaberis. An solius laus bonitatis? Est et justitiæ. *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum* (Psal. CXVIII, 137). Girardum tu dedisti, Girardum tu abstulisti: et si dolemus ablatum, non tamen obliviscimur quod datus fuit, et gratias agimus quod habere illum meruimus, quo carere in tantum non volumus, in quantum non expedit.

14. Recordor, Domine, pacti mei et miserationis tuæ, ut magis justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris. Cum pro causa Ecclesiæ anno præterito Viterbii essemus (186), ægrotavit ille, et invalescente languore, cum jam proxima videretur vocatio, ego ægerrime ferens comitem peregrinationis, et illum comitem in terra relinquere aliena, nec resignare his qui mihi eum commiserant, quoniam amabatur ab omnibus, sicut erat amabilis valde; conversus ad orationem cum fletu et gemitu: *Expecta*, inquam, *Domine*, usque ad reditum. Restitutum amicis tolle jam eum, si vis, et non causabor. Exaudisti me, Deus: convaluit, opus perfecimus quod injunxeras, redivimus cum exultatione reportantes manipulos pacis. Porro ego oblitus pene sum meæ conventionis, sed non tu. Pudet singultuum horum, qui prævaricationis me arguunt. Quid plura? Repetiisti commendatum, recepisti tuum. Finem verborum indicunt lacrymæ; tu illis, Domine, finem modumque indixeris.

1360 SERMO XXVII.

De ornatu sponsæ, et qualiter anima sancta in cælum dicatur.

1. Quia debitis humanitatis officiis amicum revertentem in patriam prosecuti sumus, redeo, fratres, ad propositum ædificandi quod intermiseram. Incongruum namque est diu flere letantem; et sedenti ad epulas lacrymas multas ingerere, importunum. Sed et si nostras defleamus ærumnas, ne id quidem oportet nimis, ne non tam amasse illum, quam nostra quæsisse de illo commoda videamur. Temperet sane dilecti gaudium moestitiam desolatorum; et tolerabilius fiat nobis quod nobiscum non est, quia cum Deo est. Fretus ergo orationibus vestris, volo in lucem, si possum, prodere quicquid illud est, quod operum illis pellibus sentio, quæ in exemplum

parente Saule non debet quemquam movere. Impii quocunque modo discedant, male moriuntur. Pii bene et feliciter occumbunt, quocunque mortis genere defungantur.

(186) Viterbii in Italia Bernardus duplicem moram fecit: primam, anno 1133, teste epistola 151; alteram, anno 1137 cujus hic mentio.

decoris sponsæ productæ sunt. Hoc, si recolitis [*alias*, sicut recolitis], tactum fuit, sed indiscussum remansit: porro discussum et declaratum, quomodo *nigra* sit sicut *tabernacula Cedar*. Quomodo ergo *sicut pelles Salomonis formosa* (Cant. I, 4), quasi vero Salomon in omni gloria sua quidquam habuerit condignum decore sponsæ, et gloria ornatus ejus? Et quidem si non ad decorem sponsæ, sed ad nigredinem potius nescio quas pelles istas, sicut et tabernacula Cedar respicere diceremus, fortassis compereret, nec deesset unde id congruere monstrarem, sicut et monstrabimus. At vero si sponsæ claritati quarumcunque decorem pellium comparandum putamus, hic prorsus opus nobis est ejus ad quem pulsatis auxilio, quatenus mysterium hoc digne aperire possimus. Quid namque eorum quæ in facie lucent, si internæ ejuspiam sanctæ animæ pulchritudini comparetur, non vile ac fœdum recto appareat æstimatori? Quid, inquam, tale in se ostendit ea quæ præterit figura hujus mundi, quod æquare speciem animæ possit illius, quæ exuta terreni hominis vetustatem, ejus qui de cælo est, decorem induit, ornata optimis moribus pro monilibus, ipso purior sicut et excelsior æthere, sole splendidior? Noli ergo respicere ad istum Salomonem, cum indagare cupis cujusmodi se pellibus similem in decore sponsa gloriatur.

2. Quid est ergo quod dicit: *Formosa sum sicut pelles Salomonis*? Magnum et mirabile quiddam, ut ego æstimo: si tamen non hunc, sed illum hic attendamus, de quo dicitur: *Ecce plus quam Salomon hic* (Matth. XII, 42). Nam usque adeo is meus Salomon est, ut non modo *pacificus* (quod quidem Salomon interpretatur), sed et *pax* ipsa vocetur, Paulo perhibente quia *ipse est pax nostra* (Ephes. II, 14). Apud istum Salomonem non dubito posse inveniri quod decori sponsæ omnino comparare non dubitem. Et præsertim de pellibus ejus adverte in Psalmo: *Extendens*, ait, *cælum sicut pellem* (Psal. CIII, 2). Non ille profecto Salomon, etsi multum sapiens, multumque potens, extendit cælum sicut pellem; sed is potius qui non tam sapiens quam ipsa Sapientia est, ipse prorsus extendit et condidit. Istius siquidem, et non illius illa vox est: *Quando præparabat cælos*, haud dubium quin Deus Pater, *ego aderam*. Aderat sine dubio præparanti cælos sua virtus, suaque sapientia. Nec putes astitisse otiosam, et quasi ad spectandum solummodo, quia dixit, *aderam*, non etiam, præparabam. Respice paulisper inferius, et invenies aperte subjungentem, quia *eram cum eo componens omnia* (Prov. VIII, 27-30). Denique ait: *Quæcunque enim Pater facit, hæc et Filius similiter facit* (Joan. V, 19). Et ipse itaque extendit cælum sicut pellem. Pulcherrima pellis, quæ in modum magni cujusdam tentorii universam operiens faciem terræ, solis, lunæ atque stellarum varietate tam

spectabili humanos oblectat aspectus. Quid hac pelle formosius? quid **1361** ornatus cælo? Minime tamen vel ipsum ullatenus conferendum gloriæ et decori sponsæ, eo ipso succumbens, quod præterit et hæc figura ipsius, utpote corporea, et corporeis subjacens sensibus. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna (II Cor. IV, 18).

3. Sed est rationalis quædam sponsæ species, et spiritualis effigies; ipsaque æterna, quia imago æternitatis. Decor ejus, verbi gratia, charitas est, et charitas, sicut legitis, *nunquam excidit* (I Cor. XIII, 8). Est certe et justitia: *Et justitia ejus*, inquit, *manet in sæculum sæculi* (Psal. CXI, 3). Est etiam patientia; et legitis nihilominus quia *patientia pauperum non peribit in finem* (Psal. IX, 19). Quid voluntaria paupertas? quid humilitas? Nonne altera regnum æternum (Matth. V, 3), altera æque exaltationem promeretur æternam? (Luc. XIV, 11.) Eo quoque spectat et timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi (Psal. XVIII, 10). Sic prudentia, sic temperantia, sic fortitudo, et si quæ sunt virtutes aliæ, quid nisi margaritæ sunt quædam in sponsæ ornatu, splendore perpetuo coruscantes? Perpetuo, inquam, quia sedes et fundamentum perpetuitatis. Nec enim perpetuæ beatæque vitæ omnino locus in anima est, nisi mediis quidem interjectisque virtutibus. Unde Propheta Deo, qui utique vita beata est: *Justitia*, inquit, *et judicium præparatio sedis tuæ* (Psal. LXXXVIII, 15). Et Apostolus dicit: *Christum habitare*, non omni modo quidem, sed signanter *per fidem in cordibus nostris* (Ephes. III, 17). Domino quoque sessuro super asellum, vestes suas discipuli substraverunt (Matth. XXI, 7, 8); significantes Salvatorem seu salutem nequaquam insidere nudæ animæ, quam non videlicet vestitam invenerit doctrina et moribus apostolorum. Et ideo Ecclesia promissionem habens futuræ felicitatis, curat interim præparare et præornare se in vestitu deaurato, circumdata varietate (Psal. XLIV, 10) gratiarum atque virtutum (187), quo digna et capax plenitudinis gratiæ inveniatur.

4. Cæterum spirituali huic tam pulchræ varietati, quam de prima interim stola in quadam veste suæ sanctificationis accepit, nullo pacto ego comparaverim in decore cælum hoc visibile atque corporeum, quamvis in suo genere quidem siderea varietate pulcherrimum. Sed est cælum cœli, de quo Propheta: *Psallite*, inquit, *Domino, qui ascendit super cælum cœli ad orientem* (Psal. LXVII, 33, 34). Et hoc cælum intellectuale ac spirituale: et qui fecit cælos in intellectu (Psal. CXXXV, 5), creavit illud et statuit in sempiternum, ipsumque inhabitat. Ne vero putes sponsæ devotionem citra illud remanere cælum, in quo scit habitare dilectum: ubi enim thesaurus ejus, ibi et cor ejus (Matth. VI, 21). Æmu-

(187) Addit Horstius, *qualem quidem ex parte descripsimus*: quæ desiderantur in primis editis et in omnibus nostris manuscriptis.